

УДК 378.013.42

Анімаційний підхід до соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у позанавчальний час

Максимовська Н. О.

У статті розглядається концепція анімаційної соціально-педагогічної діяльності у позанавчальному просторі закладу вищої освіти. Досліджуються можливості запровадження механізмів регулювання набуття соціальності студентської молоді під час участі у соціально позитивній діяльності активного одухотворюючого характеру, що дозволяє розвивати ціннісно-смыслову самоорганізацію цієї соціальної групи з метою позитивних соціальних перетворень, профілактики соціальних відхилень.

Ключові слова: анімація, анімаційний підхід, соціально-педагогічна діяльність, студентська молодь, позанавчальний час.

В статье рассматривается концепция анимационной социально-педагогической деятельности во внеучебном пространстве учреждения высшего образования. Исследуются возможности внедрения механизмов регулирования социальности студенческой молодежи во время участия в социально-позитивной деятельности активного одухотворяющего характера, что позволяет развивать ценностно-смысловую самоорганизацию этой социальной группы с целью позитивных социальных преобразований, профилактики социальных отклонений.

Ключевые слова: анимация, анимационный подход, социально-педагогическая деятельность, студенческая молодежь, внеучебное время.

The article looks at the concept of animation-based socio-pedagogical activities beyond the educational space of a higher education institution. The author investigates opportunities for the introduction of mechanisms regulating students' acquisition of sociality through their participation in socially positive activities of a spiritualizing character, which allows for the development of value-and-sense self-organization of this social group aimed at positive social change and social deviation prevention.

Key words: animation, animation-based approach, socio-pedagogical work, student youth, time after class hours.

Студентська молодь є одним з провідних соціальних суб'єктів інформаційного суспільства, яке дедалі розбудовується в Україні. Це зумовлено провідним видом діяльності, оскільки не тільки доступ до професійних знань, але й ціннісне усвідомлення їх застосування зумовлюють подальшу участь студентства у розбудові різних складових соціального простору. Визначення особливостей позитивного соціального розвитку сучасної студентської молоді в інформаційному суспільстві, специфіки позанавчальної діяльності цієї групи потребує активізації досліджень щодо запровадження соціально-педагогічної діяльності (далі – СПД) як механізму регулювання соціального виховання у виховному просторі закладу вищої освіти та новітніх підходів до її організації. Оскільки провідним принципом анімаційної ідеї є активна участь соціальних суб'єктів у її реалізації та розвиток досліджень анімації співпадає з початком всебічного вивчення суспільних процесів нової якості, актуалізується аналіз регулювання соціального розвитку студентства через власну участь та активне ціннісно-

сміслові самовиявлення у позанавчальний час через розгалуження ідеї анімації у ВНЗ.

В процесі дослідження наукової літератури різного спрямування було виявлено, що в сучасній гуманітарній науці активно досліджується явище анімації, яке має за мету вдосконалення соціальної життєдіяльності, стосується сфери дозвілля й уможливорює пряму участь соціальних суб'єктів у суспільних перетвореннях. Анімаційна ідея, на думку вчених (А. Андреева, Л. Волик, Т. Дедуріна, В. Іщук, Т. Лесіна, М. Моїсеєва, М. Нікітський, М. Петрова, О. Ремізова, Л. Сайкіна, С. Сергієнко, Л. Тарасов, Є. Хриков, О. Чернишенко, І. Шульга, М. Ярошенко), завжди існувала в духовній культурі людства. Це підкреслює, що з первісних джерел людського існування були засоби й методи одухотворення людини, стимулювання її до здійснення певних дій, переходу в інший якісний стан життєдіяльності, коли від активності залежить сутність та якість буття. Переважна більшість дослідників анімації (Є. Мамбеков, Л. Тарасов, І. Шульга, Н. Ярошенко) обстоюють думку, що вона активізувалася саме як об'єктивна відповідь на глобальні та бездуховні виклики людству: "В контексті Викликів людству в XXI ст. анімація може стати однією з тих Відповідей, котра врятує його від катастрофи, втримає на межі загибелі" [5, с. 22]. Відтак ця позиція співпадає із завданням дослідження соціального становлення студентів у позанавчальному просторі в інформаційному суспільстві.

Отже, метою публікації є обґрунтування анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю як новітнього підходу до інтенсифікації позитивного соціального розвитку цієї групи у час, вільний від навчання, набуття соціально позитивних ціннісних орієнтацій на основі соціальної суб'єктності.

Поняття "анімація" має латинське походження (аніма – вітер, повітря, душа). У наукових гуманітарних дослідженнях використовують поняття "анімація" (соціальна, соціокультурна, педагогічна). Загалом поняття "анімація" розглядаємо у сукупності провідних характеристик, оскільки воно є похідним для розгалуження анімаційного напрямку в теорії та практиці різних наукових дисциплін. Наприклад, Л. Тарасов пропонує "не використовувати термін "анімація" для позначення власне явища, а розуміти його як базове поняття родового терміна, етимологія якого розкриває найважливішу сутнісну характеристику явища" [5, с. 30]. Підтримуючи цю позицію, зауважимо, що, маючи за мету обґрунтувати анімаційний підхід до СПД, необхідно виокремити ті характерні ознаки, які сприятимуть її вдосконаленню.

У дослідженнях, що пов'язані із застосуванням анімаційного підходу, доволі часто використовується поняття "анімаційна діяльність" (Л. Волик, М. Петрова, Л. Тарасов). Наприклад, Л. Тарасов визначає її як "процес глибинної або смисложиттєвої взаємодії людини з навколишнім світом, під час якої відбувається задоволення і зростання її духовних потреб" [5, с.30]. На нашу думку, таке визначення потребує конкретизації, але, водночас, вчений розширює межі соціально позитивної діяльності через анімацію до рівня реалізації ініціатив у соціальному просторі, що покладатиметься в основу СПД зі студентською молоддю, оскільки результатом виявлення соціально позитивної суб'єктної позиції на основі саморегулювання є розвиток умотивованої ініціативності.

Обстоюючи думку, що анімація – це об'єктивне явище, яке актуалізувалося в сучасних соціально-культурних умовах в контексті різних наукових галузей, акцентуємо на її цілісності та універсальності. На нашу думку, якщо сутність анімації полягає в мотивуванні соціальної суб'єктності, характеризує якість соціальної взаємодії, то серед напрямів соціально-педагогічної діяльності – створення умов для розвитку соціальності, адаптація, профілактика, корекція, реабілітація та інші – немає такого, який би не потребував вияву власної активності соціального суб'єкта. Відтак, анімація може характеризувати високий рівень соціальної суб'єктності під час, наприклад, підвищення адаптаційного потенціалу, або високий рівень соціальної взаємодії надає нових якісних характеристик реабілітаційному процесу. Отже, радше анімація – це нова якість діяльності, якісна характеристика СПД.

Отже, з розвитком цього підходу анімація, яка має витоки зі сфери дозвілля, претендує на методологічний підхід до регулювання процесу

соціального виховання через науково обґрунтовану СПД, яка є механізмом гармонізації соціального розвитку соціальних суб'єктів в умовах інформаційного соціуму, тобто становлення їх соціальності.

Провідними позиціями, які актуалізують анімаційний підхід та роблять його реальністю, є: демократизація та вияв громадянської активності через пряму участь соціальних суб'єктів у суспільних процесах, через різні сфери соціуму; провідні ознаки (високий ступінь суб'єктності, невимушеність, творча самореалізація, ціннісна вмотивованість); поширення та поглиблення розуміння анімації в сучасних умовах (різні елементи соціального середовища, різновікові категорії населення, вдосконалення механізмів залучення соціальних суб'єктів до активної життєдіяльності).

Анімаційний підхід до СПД – це регулювання соціально-виховних впливів різних сфер у сучасному інформаційному суспільстві, що ґрунтується на розумінні сутності анімації та її провідних ознак, які спрямовуються на мету СПД. Витоки анімаційного підходу містяться у самому походженні явища анімації: вільне утворення асоціацій за інтересами сприяло розвитку самоактивності, вказувало на демократизацію сфери застосування й можливість вільного обрання діяльності. Посилення соціально-виховного значення джерел анімації відбулося завдяки обґрунтуванню її як фактора попередження маніпулювання та виявлення громадянської відповідальності [3; 4; 5].

Анімаційний підхід до СПД є доцільним з огляду на відповідні способи регулювання, які полягають у пріоритетності демократичних активізуючих самоуправлінських аспектів, відсутності тиску, водночас з організованою діяльністю, що спрямовує й не перешкоджає вільному виявленню просоціальних прагнень соціальних суб'єктів. Анімація має особливі характеристики (сприяння налагодженню взаємодії, одухотворявальний, консолідувальний характер, вияв мотивованої соціальної суб'єктності, визволення духовного потенціалу, активний характер, стимулювання ініціативи та активності), які, поєднуючись із завданнями соціального виховання, регламентують здійснення соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у позанавчальний час.

Анімаційний підхід транспонується із загальними особливостями соціально-педагогічної діяльності (людина протягом життя, різні сфери соціальної дійсності, випереджальний характер, сприяння створенню соціально-виховного механізму, що зумовлює соціальний саморозвиток). Він еволюціонував через посилення соціально-виховного значення, не суперечить, а поглиблює сутність СПД через посилення суб'єктної позиції та інтенсивної соціальної взаємодії, характеризує якісний рівень дій, акцентує на їх активному характері, сприяє прямій участі соціальних суб'єктів у процесі соціального виховання, розгалуженні СПД шляхом залучення різних установ соціокультурної сфери (туристичні об'єкти, паркове середовище, музеї, бібліотеки, торговельні центри тощо), сприяє використанню традиційних (гра, мистецтво, народні традиції), сучасних (медіа, громадська діяльність), новітніх (Інтернет) засобів соціального виховання в постіндустріальному соціумі, а також активізації різновікових соціальних суб'єктів, груп, суспільства в цілому.

Анімаційна СПД характеризує якість соціальної взаємодії та ступінь суб'єктності її учасників, що в умовах інформаційного суспільства дозволяє людині займати позицію активного діяча, вийти на рівень соціальної творчості у соціально-культурному просторі. Анімація – інструмент забезпечення соціальної творчості як прояву найвищого рівня соціальності (соціальної культури) через пряму участь у соціальній взаємодії та вияв соціальної суб'єктності. Отже, анімаційний підхід надає спеціальних ознак СПД (посилення суб'єктної позиції, інтенсифікація соціальної взаємодії, ініціація перетворень), що посилюють її соціально-виховні можливості у вільний час, співвідноситься зі структурними елементами СПД (метою, змістом, принципами) та утворює її інноваційне спрямування. Тому надалі будемо аналізувати власне анімаційну соціально-педагогічну діяльність, маючи на увазі, що такий конструкт має витoki з анімаційного підходу до СПД.

У широкому розумінні анімаційна соціально-педагогічна діяльність – процес активізації та надихання соціальних суб'єктів у процесі здобуття соціальності

на соціальні перетворення (локальні, регіональні), на соціальну творчість (різного рівня та інтенсивності), на вдосконалення соціокультурних умов існування соціальних суб'єктів (власними можливостями або із залученням різноманітних ресурсів), що ґрунтується на активній просоціальній суб'єктній позиції та інтенсивній соціальній взаємодії. У вузькому смислі анімаційна СПД у сфері дозвілля – процес активізації соціально значущих дій з метою розвитку соціальної творчості як якісного рівня соціальності, створення умов для вільного вибору культурних уподобань, одухотворення соціальних суб'єктів у процесі задоволення духовних і соціальних потреб.

Основною вимогою реалізації анімаційного підходу до СПД у ВНЗ є дотримання провідних принципів: пряма участь соціальних суб'єктів, активна позиція учасників, емоційно-творча спрямованість, повага до кожної особистості, емпатія та прийняття, вивільнення для творчості, позитивний ентузіазм, спрямованість на вдосконалення соціального простору різних рівнів та інші, які під час реалізації в позанавчальному просторі транспонуються з якісними характеристиками діяльності студентів у вільний від навчання час (добровільність, самоцінність, інтерес, поєднання в одне ціле розвитку, рекреації, розваг).

Під час запровадження анімаційної СПД у позанавчальний час інтегруються: специфіка позанавчальної діяльності (особистісний підхід, діалогічне спілкування, можливість вільного вибору діяльності на основі власних уподобань, цінність самої цієї діяльності, несувора регламентація (демократизація, самоуправління)), мета та завдання СПД – регулювання соціальності соціальних суб'єктів в умовах інформаційного соціуму, посилення позитивних соціально-виховних впливів виховного простору, характеристики та засоби анімації (пряма участь, творча спрямованість, гармонійна взаємодія, активний консолідуєчий характер, виявлення та вивільнення прихованого потенціалу, мотивування до ініціативи).

Провідною загальною метою її організації є пробудження, одухотворення та активізація (як наслідок – самоактивізація) суто людських сутнісних духовних і соціальних потенцій студентської молоді, результатом котрого є натхнення на продуктивне соціальне життя, соціальну творчість, гармонізацію соціальних відносин.

Конкретною метою здійснення анімаційної СПД у позанавчальному просторі є активізація процесу соціальної творчості в умовах інформаційного суспільства через мотивування просоціальної діяльності соціальних суб'єктів. Зміст – створення механізмів для ефективного регулювання соціального розвитку соціальних суб'єктів, реалізація обставин, за яких посилюється соціально-виховне спрямування впливів соціального середовища, нівелюється негативне.

АСПД зі студентською молоддю у сфері дозвілля – процес активізації соціально позитивної позанавчальної діяльності студентів через інтенсифікацію соціальної взаємодії у соціально-виховному середовищі закладу вищої освіти та у відкритому соціально-культурному просторі інформаційного суспільства на основі ціннісно-сміслової самоорганізації та просоціального мотивування представників цієї соціальної групи з метою розвитку їх соціальної творчості як вищого прояву соціальної культури.

Завдання анімаційної СПД у позанавчальний час:

1. Вивчення рівня соціальної суб'єктності та соціально-творчого спрямування студентства і груп у позанавчальній діяльності та відкритому соціальному просторі.

2. Організація процесу активної участі у позанавчальній діяльності з першого курсу з метою активної адаптації та засвоєння традицій ВНЗ.

3. Створення умов співробітництва студентів у позанавчальній діяльності на основі участі у студентському самоврядуванні, виявленні громадянської активності та розгалуженні соціальної життєдіяльності студентської молоді на основі суб'єктної позиції.

4. Безпосередня участь студентів у розробці та втіленні нових методів профілактики соціальних відхилень у позанавчальній діяльності та відкритому просторі.

5. Виявлення ініціатив студентів з метою подолання соціальних відхилень у межах ВНЗ та у широкому соціальному просторі через активізацію діяльності закладів соціокультурної сфери.

6. Створення умов для розвитку критичного ставлення до соціальної дійсності та знаходження шляхів вирішення суперечностей у студентському середовищі у вільний від навчання час.

7. Сприяння консолідації зусиль щодо втілення ідей соціального перетворення у відкритому соціальному просторі інформаційного соціуму.

Змістом АСПД зі студентською молоддю є: активізація суб'єктної позиції для виявлення соціальної ініціативи; формування духовного стрижня, який є основою соціальності та підґрунтям соціальної творчості; об'єднання зусиль та консолідація соціальних суб'єктів під час позанавчальної діяльності; розгалуження одухотвореного виховного середовища; розвиток громадянської активності в соціальному, зокрема позанавчальному середовищі; налагодження ефективної комунікації на різних рівнях соціального простору; налагодження міжгрупових та міжнаціональних гармонійних взаємин засобами анімації; поліпшення міжпоколінних стосунків; соціально-педагогічна підтримка людей з особливими потребами; підвищення адаптаційного потенціалу соціальних суб'єктів різного віку в нових умовах середовища; ефективна соціальна інтеграція у середовище; профілактика соціальних відхилень різних верств населення; корекція та реабілітація соціальних проблем; підвищення соціально-педагогічного потенціалу освітніх, громадських, культурних, дозвіллевих, туристичних закладів та організацій.

Анімаційний підхід до СПД зі студентською молоддю необхідний для: створення проблемного соціально-виховного простору ВНЗ й гарантованої участі студентів у соціально позитивних процесах; посилення ініціативності водночас із відповідальністю; для створення власного інформаційного простору та критичного аналізу існуючого; популяризації соціально позитивної інформації та перетворення на цій основі сфери дозвілля; емоційного сприйняття та інтелектуального усвідомлення дійсності; розкриття власних можливостей та їх доцільної реалізації у процесі СПД у позанавчальній діяльності; для висунення ініціатив та доведення до результату; для підтримання високої якості соціальної життєдіяльності студентства у позанавчальний час та суб'єктивізації просоціальної життєдіяльності; для висунення й реалізації соціально позитивних ініціатив у відкритому соціальному просторі інформаційного суспільства.

Таким чином, в сучасних соціально-культурних умовах соціально-педагогічна діяльність зі студентською молоддю вимагає новітніх підходів, оскільки студентство є провідним соціальним суб'єктом нової доби і від його соціального розвитку залежить розвиток глобальної культури людства. Провідним підходом є анімаційний, оскільки за походженням, розвитком, розгалуженням, специфікою дозволяє створювати підґрунтя для посилення соціальної суб'єктності студентів, уможливує участь у процесах активної соціальної взаємодії у позанавчальному просторі. Перспективою подальших досліджень є розробка та реалізація соціально-педагогічних програм відповідно до розробленої концепції анімаційної СПД.

Література

1. Волик Л. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх педагогів до анімаційної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / Волик Л. В. ; Луганськ. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2011. – 42 с.

2. Лесіна Т. М. Соціально-педагогічні умови стимулювання майбутніх соціальних педагогів до анімаційної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.05 "Соціальна педагогіка" / Лесіна Т. М. – Х., 2009. – 253 с.

3. Мамбеков Е. Б. Организация досуга во Франции: анимационная модель : автореф. дисс. ... канд. пед. наук / Мамбеков Е. Б. – СПб., 1992. – 18 с.

4. Петрова М. С. Анимационная деятельность как средство социального воспитания студентов вуза : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Петрова М. С. – Кострома, 2007. – 20 с.

5. Тарасов Л. В. Социокультурная анимация в XXI веке: концепция развития социально-поддерживающих гражданских инициатив в России : монография / Л. В. Тарасов. – М. : Русаки, 2012. – 223 с.